

ARAŞTIRMA / RESEARCH

Gebelerin Prenatal Dönemde Cinselliğe Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi

Gülşah KÖK ¹, Gülten GÜVENÇ ², Esra Nur ERDOĞAN ³, Burçin BEKTAŞ PARDES ⁴, Gözde Nur YAKAR KADAYIFÇI ⁵, Kazım Emre KARAŞAHİN ⁶

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0001-9553-2621

² Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-8330-9497

³ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0001-6300-8702

⁴ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0003-0333-7461

⁵ Konya Kadınhanı Refik Saimi Koyuncu Devlet Hastanesi Acil Servis, Konya, Türkiye. ORCID: 0000-0002-6379-4923

⁶ Gülhane Eğitim Araştırma Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-4624-4874

ÖZET

Amaç: Bu çalışma gebelerin prenatal dönemde cinselliğe yönelik tutumlarının değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel tipte yapılan bu çalışma Şubat-Aralık 2020 tarihleri arasında Ankara ilinde bir Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniğine başvuran 150 gebe kadının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen veri toplama formu ve Gebelikte Cinselliğe Karşı Tutum Ölçeği (GCKTÖ) kullanılmıştır. Veriler yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların; gebelik öncesi dönemde %13,3'ünün, gebelikte ise 16,0'ının cinsel sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan gebelerin %28,7'si gebelikte cinsel ilişkiyi riskli bulmaktadır. Gebelikte cinsel ilişkiyi riskli bulmayan çiftlerin gebelikte cinselliğe yönelik tutumları daha olumludur. Gebelerin evli oldukları süre arttıkça; cinselliğe yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğu bulunmuştur. Ayrıca gebelerin cinsel istek düzeyi ve ilişki sıklığı arttıkça cinselliğe yönelik tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Gebelerin cinselliğe yönelik tutum puan ortalaması $116,78\pm20,76$ (min-max:5-170) olarak bulunmuştur.

Sonuç: Gebelikte cinselliğe yönelik tutumlar gebenin eğitim düzeyi, cinsel yaşam ile ilgili bilgi alma durumu, cinsel ilişki sıklığı, bulunulan trimester dönemi ve evlilik süresi gibi pek çok faktörden etkilenmektedir. Gebelerin cinselliğe yönelik tutumlarının farklı popülasyonlarda belirlenmesi amacıyla prenatal eğitimlerde cinsellik konusunun ele alınması ve benzer çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsellik, gebe kadın, hemşirelik, tutum.

Determination of Pregnant Women's Attitudes to Sexuality in the Prenatal Period**ABSTRACT**

Objective: The aim of this study is to evaluate the attitudes of pregnant women towards sexuality in the prenatal period.

Material and Methods: This cross-sectional study was conducted with the participation of 150 pregnant women who applied to the Obstetrics Outpatient Clinic of a Training and Research Hospital in Ankara between February and December 2020. To collect data, the researchers utilized a data collection form and the Attitude Scale toward Sexuality during Pregnancy (ASdSP). The data was obtained using a face-to-face interview technique.

Results: It was determined that 13.3% of the participants had sexual problems in the pre-pregnancy period, and 16%. 28.7% of pregnant women stated that sexual intercourse during pregnancy is risky. As the risk perception of pregnant women towards sexual intercourse decrease, their attitudes towards sexuality were positive. As the duration of marriage of pregnant women increases, their attitudes towards sexuality were negative. In addition, as the level of sexual desire and frequency of intercourse increase, it is seen that the attitudes of pregnant women towards sexuality are positive ($p<0.05$). The mean score of attitudes towards sexuality of pregnant women was found to be 116.78 ± 20.76 (min-max:5-170).

Conclusion: Attitudes towards sexuality in pregnancy are affected by many factors such as the education level of the pregnant woman, the state of getting information about sexual life, the frequency of sexual intercourse, the current trimester, and the duration of marriage. To determine the attitudes of pregnant women towards sexuality in different populations, it is recommended to address sexuality in prenatal education and to conduct similar studies.

Keywords: Sexuality, pregnant women, nursing, attitude.

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), cinselliğin fiziksel, duygusal, entelektüel ve sosyal yönlerin kişiliği, iletişimi ve aşkı zenginleştirici etkilerinin bileşiminden oluştuğunu belirtmiştir (1). Cinsellik fizyolojik, bilişsel ve davranışsal bileşenler içeren, gelişimsel ve kültürel etkilerle biçimlenen; ruhsal ve bedensel sağlığı dengede tutmayı sağlar ve yaşamın vazgeçilmez bir

parçası olarak kabul edilir (2). Toplumda bireylerin yaşam kalitesini etkileyerek çiftlerin birbirleri ile olan etkileşimlerinde de önemli rol oynamaktadır (3).

Bireylerin yaşam kalitesi ve sağlık durumları değerlendirilirken cinsellik ve cinsel sağlığı da ele almak gerekmektedir. Cinselliğin oluşumu ve cinsel işlevler başta merkezi sinir sistemi, endokrin sistem, genital organlar ve beş duyu olmak üzere tüm bedenin

Geliş Tarihi/Received: 27.01.2024, Kabul Tarihi/Accepted: 27.05.2025

Sorumlu Yazar:

Gülşah KÖK, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

E-posta: gulsah.kok@sbu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9553-2621

Sözel Bildiri, KKTC- CİSEF 5. Uluslararası Cinsel Sağlık Kongresi, 20-23 Şubat 2025

katıldığı bir süreçtir. Bu nedenle çok yönlü olan bu kavram; bazı hastalıklar, kullanılan ilaçlar, ergenlik, menopoz, gebelik gibi dönemsel durumlardan etkilenebilmektedir (4). Cinsellik hayatın her döneminde var olduğu gibi gebelik döneminde de varlığını sürdürmektedir (5).

Gebelik, anne adayları için fizyolojik ve psikolojik değişimlerin yaşandığı bir süreçtir. Anatomik, fizyolojik ve psikolojik değişimlerle birlikte cinsel tutum ve davranışları ilgilendiren değişiklikler yaşanabilmektedir (6). Bu tutum ve davranış değişiklikleri, gebelik döneminde kadınların cinsellik konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasından ve prenatal dönemde yaşanabilecek metabolik ve fizyolojik değişimler sebebiyle gelişen bazı korkulardan kaynaklanabilmektedir (7). Cinsellik konusunda yaşanan değişimler kadının libidosunu ve cinsel ilgisini değiştirebilmekte, bu dönemde yaşanan fiziksel rahatsızlıklar ve bebeğe zarar verme korkusu çiftin cinsel sağlığını ve cinselliğini etkileyebilmektedir (8, 9).

Gebeliğin birinci trimesterinde çiftlerin yeni duruma uyum sağlamaya çalışmaları ve gebeliğe ait problemler nedeniyle cinsel yaşantıları etkilenebilmektedir (10). Artan sorumluluklar, yeni duruma ve rollere uyum sorunları, sosyal kısıtlamalar, doğum korkusu ve doğuma ait mitler, duygusal değişimler, gebeliğin ilerlemesiyle meydana gelen fiziki değişimler libido azalmasına böylelikle çiftlerin cinselliği ikinci plana atmasına neden olabilir (7, 11). Ayrıca; gebeliğin ilk 3 ayında yaşanacak cinselliğin düşük riski ile ilişkili olabileceğine dair yaygın düşünceler nedeniyle çiftler cinsel ilişkiden kaçınmaktadır (12). Gebeliğin 2. trimesterinde ise anne adayları fiziksel değişimlere uyum sağlamaya başlamaktadır. Fiziksel yakınmalarının azaldığı bu dönemde cinsel ilişkiye karşı ilgisi artar. Bu trimesterde östrojen hormonunun, genital bölgede kanlanmanın ve vajinal ıslanmanın artması nedeni ile cinsellikle ilgili olumlu tutum ve davranışlar gelişmekte ve daha yoğun orgazm yaşanabilmektedir (13). Gebeliğin üçüncü trimesterinde pelvis bölgesindeki kanlanma artışı ve yoğun kasılmalar cinsel ilişki sırasında alınan doyumunu arttırır. Fakat kadının artan kilosu, karnının büyümesi ve buna bağlı uygun cinsel birleşim pozisyonu bulamama, yorgunluk, erken doğum korkusu, bebeğe zarar verme düşüncesi cinsel yanıtta ve cinsel istekte azalmaya yol açabilir (7, 13, 14).

Ayrıca annenin yaşadığı fiziksel kısıtlamalar, gebelik ile ilgili yaşanan sorunlar, yanlış inanışlar ve cinsel mitler de gebelikte cinselliği olumsuz yönde etkilemektedir. Bilgi yetersizliği olan çiftlerde cinsel yaşama yönelik bu olumsuz düşünceler psikolojik korku ve kaçınmalara yol açabilir. Gebelik döneminde çiftlerin cinsellikle ilgili bilgi düzeylerinin artırılması, bu konudaki kaygılarını giderebilir (6, 15). Gebeliğin cinsel yaşam üzerindeki etkilerinin ve çiftlerin bu konudaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve gereksinimlerinin karşılanması ile bu sürecin kriz haline dönüşmesi engellenebilmektedir. Bu sadece aile yapısının korunmasına yarar sağlanabilmektedir. Ancak toplumumuzda çiftler cinsellikle ilgili konuları sağlık profesyonelleri ile dahi rahatlıkla konuşmadığı için bu konudaki görüşleri ve tutumları net olarak bilinmemektedir (6).

Bu çalışma, gebelerin prenatal dönemde cinselliğe yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın gebelerin gebelik döneminde cinselliğe yönelik tutum ve bilgilerinin belirlenerek farkındalıklarının artırılmasına, cinselliğe yönelik eğitimin gebelerde önemli bir ihtiyaç olduğunu göstermesine, cinselliğe yönelik yanlış algı ve tabuların azaltılmasına ve gebelik döneminde cinselliğin doğal bir süreç olduğunun anlaşılmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Yapıldığı Yer

Kesitsel tipte yapılan bu çalışma, 1 Şubat–31 Aralık 2020 tarihleri arasında Ankara ilinde bir Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniği'nde gerçekleştirilmiştir.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu polikliniğe başvuran, 15-49 yaş aralığında ve çalışmaya katılmaya gönüllü kadınlar çalışmanın evrenini oluşturmuştur. Çalışmanın verileri COVID 19 pandemi sürecinde toplanmış olup, hasta popülasyonunun az olması nedeniyle çalışmada örneklem hesaplamasına gidilmemiştir. Çalışma kriterlerine uyan ve verilen tarih aralığında çalışmaya katılmaya gönüllü olan 150 gebe çalışmanın örneklemi oluşturmuştur. Çalışmanın dahil edilme kriterleri; Ankara ilinde bir Eğitim Araştırma Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniğine başvuran gebe olma, çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul edip sözel ve yazılı onam verme, Türkçe okuma yazma yeterliliğine sahip olma ve 15-49 yaş arası kadın olma olarak belirlenmiştir. Dışlanma kriterleri olarak çalışmaya dahil edilme kriterleri dışında kalma durumu esas alınmıştır. Çalışmanın yapıldığı hastanenin bağlı bulunduğu üniversitenin Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 2020-18 kayıt numaralı (Tarih: 07.01.2019, No:2020/01) Araştırma Projesi Değerlendirme Raporu ile "Etik Kurul Onayı" alınmıştır. Çalışmaya dahil edilen katılımcılara çalışmanın amacı, şahsi bilgilerin gizli tutulacağı ve çalışmaya katılmalarının gönüllü olmaları halinde gerçekleşeceği açıklanmıştır. Ardından bilgilendirilmiş olur formu gönüllü olan katılımcılara imzalatılarak uygulama izni alınmıştır. Ölçek kullanım izni; ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği ile ilgili çalışan kişiden e-posta yoluyla alınmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen veri toplama formu ve Gebelikte Cinselliğe Karşı Tutum Ölçeği (GCKTÖ) yardımıyla yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Soru formlarının doldurulması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların sosyodemografik özellikleri, obstetrik öyküleri, gebelik öncesi ve süresince cinsel yaşantılarına yönelik 30 sorudan oluşmaktadır (9, 10, 11, 15). Bu bilgi formunun içerisinde Gebelikte cinselliğe ilişkin risk algısı ve Gebelikte cinsel yaşantının etkilenme düzeyi; bir ucu hiç risk/etkilenme olmadığını, diğer ucu ise son derece yüksek riski/etkilenme olduğunu ifade eden 10 cm'lik bir çizgi üzerinde 0-10 arasında numaralandırılarak gösterilen iki derecelendirme ölçeği ile ölçülmüştür. Toplam puan katılımcıların değerlendirme puanlarının ortalamaları alınarak belirlenmiştir.

2.3.2. Gebelikte Cinselliğe Karşı Tutum Ölçeği (GCKTÖ)

Sezer ve Erener (16) tarafından 2018 yılında geliştirilmiştir. Ölçekte 34 madde yer almaktadır. Maddelerin değerlendirilmesinde "hiç katılmıyorum"=1, "katılmıyorum"=2, "orta düzeyde katılmıyorum"=3, "katılmıyorum"=4 ve "tamamen katılmıyorum"=5 olmak üzere 5'li likert tipli değerlendirme kullanılmıştır. Olumsuz tutum ifade eden maddeler (3-4-7-8-9-10-12-13-15-16-17-18-19-22-25-26-27-29-30) tersten kodlanarak puanlandırılmıştır. Ölçek; gebelikte cinselliğe yönelik inançlar ve değerler, gebelikte cinsel birleşmeye yönelik kaygı ve gebelikte cinselliği onaylama olmak üzere toplam üç alt boyuttan oluşmaktadır.

GCKTÖ'den alınan toplam puanın artması, gebelikte cinselliğe karşı tutumların olumlu yönde olduğunu, toplam puanın azalması gebelikte cinselliğe karşı tutumların olumsuz yönde olduğunu göstermektedir. Alt boyutlar açısından bakıldığında, "Gebelikte Cinsel Birleşmeye Yönelik Kaygı" alt boyutundan alınan puanın

artması gebelikte cinsel birleşmeye karşı kaygılı tutumların azaldığını, puanın azalması gebelikte cinsel birleşmeye karşı kaygılı tutumların arttığını göstermektedir. "Gebelikte Cinselliğe Yönelik İnançlar ve Değerler" alt boyutundan alınan puanın artması, gebelikte cinselliğe karşı inanç ve değerleri içeren tutumların olumlu yönde, puanın azalması ise gebelikte cinselliğe karşı inanç ve değerleri içeren tutumların olumsuz yönde olduğunu göstermektedir. "Gebelikte Cinselliği Onaylama" alt boyutundan alınan puanın artması, gebelikte cinselliğe karşı daha onaycı tutum içerisinde bulunduğunu, puanın azalması ise gebelikte cinselliğe karşı onaycı olmayan tutum içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Ölçekte Cronbach alfa değeri 0,902 bulunmuştur. Bizim çalışmamızda Cronbach alfa değeri 0,860 olarak bulunmuştur.

2.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışma sonucu elde edilen bulguların değerlendirilmesi için IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 21.0 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler; sayı ile gösterilen değişkenler için sayı (n) ve yüzde (%), ölçümle gösterilen değişkenler için ortalama±standart sapma (Ort.±SS) kullanılmıştır. Normal dağılıma uygunluk sürekli değişkenler için Kolmogorov Smirnov Testi ile değerlendirilmiştir. Sürekli değişkenler için Independent Sample t testi ve One Way Anova testi kullanılmıştır. Sürekli değişkenler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır. Yanılma düzeyi; bütün istatistiksel analizler için 0,05 olarak belirlenmiştir. "p" değerinin bu düzeyden küçük ya da bu düzeye eşit olması durumunda istatistiksel olarak anlamlı yorumu yapılmıştır.

2.5. Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma için SBÜ Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 2020-18 kayıt numaralı (Toplantı tarihi: 07.01.2019, Toplantı no:2020/01) Araştırma Projesi Değerlendirme Raporu ile "Etik Kurul Onayı" alınmıştır. Çalışmaya katılan katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

3. Bulgular

Çalışmaya katılan gebelerin sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur. Buna göre, gebelerin yaş ortalamaları 27,75±4,99 ve ortalama gebelik haftaları 27,16±10,96 olarak bulunmuştur. Gebelerin diğer sosyodemografik ve obstetrik özellikleri incelendiğinde; ilk adet yaşı ortalaması 13,45±1,88, evlilik yaşı ortalaması 22,57±3,75, ortalama evlilik süresi 59,49±56,56 ay, ilk gebelik yaşı 24,30±4,04, sahip oldukları çocuk sayısı ortalaması ise 0,72±0,83 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Gebelerin bazı sosyodemografik ve obstetrik özellikleri	
	Ortalama±Standart Sapma
Yaş	27,75±4,99
Gebelik Haftası	27,16±10,96
İlk Adet Yaşı	13,45±1,88
Evlilik Yaşı	22,57±3,75
Ortalama Evlilik Süresi (ay)	59,49±56,56
İlk Gebelik Yaşı	24,30±4,04
Sahip Oldukları Çocuk Sayısı	0,72±0,83

Tablo 2'de belirtildiği üzere çalışmaya katılan gebelerin %40,7'si üniversite mezunudur. Gebelerin %88'inin il/şehir merkezinde yaşamakta olduğu ve %74,4'ünün herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir. Çalışma sonucumuza göre gebelerin eğitim düzeyi arttıkça gebelikte cinselliğe karşı tutumlarının daha olumlu olduğu ve il/şehir merkezinde yaşayan gebelerin köy/ilçede yaşayan gebelere göre cinselliğe karşı tutumlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgular istatistiksel olarak

anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Çalışmamıza katılan gebelerin %72,0'ı gebelikte cinsel yaşam ile ilgili bilgileri doktor, %10,7'si ebe ve hemşire, %8,7'si aile büyükleri tarafından, %6,7'si internet/kitap gibi kaynaklardan ve %2,0'si doğum öncesi eğitim kurslarından edindiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 2. Gebelerin bazı sosyodemografik özelliklerinin gebelikte cinselliğe karşı tutum ölçeği puan ortalamaları ile karşılaştırılması (n=150)

Gebelikte Cinselliğe Karşı Tutum Ölçeği			
Özellikler	n (%)	Ort. ± SS	
Eğitim Durumu			
İlkokul mezunu ^a	7 (4,7)	93,71±26,12	F*:6,023
Ortaokul mezunu ^b	26 (17,3)	112,84±16,93	p: 0,001
Lise mezunu ^c	56 (37,3)	114,72±21,06	d>a, d>b,
Üniversite mezunu ^d	61 (40,7)	123,98±20,38	d>c
Yaşanılan yer			
Köy/ilçe	18 (12,0)	105,27±20,41	t**:-2,551
İl/Şehir	132 (88,0)	118,34±20,38	p:0,012
Çalışma Durumu			
Evet	38 (25,3)	117,26±21,26	t**:-0,165
Hayır	112 (74,7)	116,61±20,68	p:0,869
Bilgi alınan kişi/yer			
Doktor	108 (72,0)	88,23±12,92	
Ebe ve hemşire	16 (10,7)	91,26±9,39	
Aile büyükleri	13 (8,7)	96,23±11,56	F*:1,791
İnternet/kitap gibi kaynaklar	10 (6,7)	83,90±8,78	p: 0,134
Doğum öncesi eğitim kursları	3 (2,0)	91,00±16,64	

* One way Anova Testi kullanılmıştır.

** Independent sample t Testi kullanılmıştır.

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma

Tablo 3'te cinsel ilişki sıklığının gebelik öncesi dönemde en yüksek oranla haftada 1-2 kez (%73,3), gebelik döneminde ise en yüksek oranla on beş günde bir kez (%34,7) olduğu belirtilmiştir. Gebelik öncesi dönemde gebelerin %13,3'ünün, gebelikte ise %16'sının cinsel sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Bu sorunlar sırasıyla; yorgunluk (%6,0), isteksizlik (%5,3) ve ağrı (%4,0) olarak bulunmuştur. Ancak gebelerin büyük çoğunluğunun gebelik öncesi dönemde (%86,7) ve gebelikte (%84,0) cinsel isteksizlik, koitus sırasında ağrı, vajende kuruluk, kanama, orgazm olamama gibi cinsel sorunlar yaşamadığı belirlenmiştir. Gebelik öncesi dönemde cinsel ilişki sıklığı fazla olan gebelerin ve cinsel sorun yaşamayan gebelerin gebelikte cinselliğe yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Gebelerin %38,7'sinin cinsel ilişki sırasında hiç sorun yaşamadığı görülmektedir. Gebelikte cinsel ilişki sırasında rahatsızlık hissedilen dönemler en yüksek orandan en düşük orana sırasıyla 3., 1.ve 2. trimesterdir. Çalışmamızda gebelik boyunca cinsel ilişki sırasında rahatsızlık yaşayanların hiç sorun yaşamayanlara göre cinselliğe yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Ayrıca gebelerin cinsel istek düzeyleri incelendiğinde gebelerin %48,0'ı orta düzeyde istek duyduklarını belirtmişlerdir. Cinsel isteği hiç olmayan gebeler ise %13,3'lük bir kısmı oluşturmaktadır. Trimesterlere göre gebelikte cinselliğe yönelik tutum puan ortalamaları; 1. Trimesterde 116,92±20,39, 2. trimesterde 123,71±20,64 ve 3. Trimesterde 110,64±23,78 olarak bulunmuştur. Ancak gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Tablo 4'te belirtildiği üzere gebelikte cinselliğe karşı tutum ölçeği puan ortalaması 116,78±20,76 olarak bulunmuştur. Ölçek alt boyutları incelendiğinde ise gebelikte cinsel birleşmeye yönelik kaygı alt boyutu puan ortalaması 30,60±8,15, gebelikte cinselliğe yönelik inançlar ve değerler alt boyutu puan ortalaması 40,53±7,41, gebelikte cinselliği onaylama alt boyutu puan ortalaması 45,64±9,71 olarak bulunmuştur. Gebelik sürecinde cinsel ilişki ile ilgili risk algısı puan ortalamasının 5,90±2,13,

gebelikte cinsel yaşantının etkilenme durumu puan ortalamasının 4,76±2,98 olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Gebelerin bazı obstetrik özellikleri ile gebelikte cinselliğe karşı tutum ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=150)

Gebelikte Cinselliğe Karşı Tutum Ölçeği			
	n (%)	Ort. ± SS	
Gebelik öncesi dönemde cinsel ilişki sıklığı			
Ayda bir kez ^a	15 (10,0)	108,20±25,12	F*:4,320
On beş günde bir kez ^b	25 (16,7)	109,00±22,01	p:0,015
Haftada 1-2 kez ^c	110 (73,3)	119,71±19,20	c>a, c>b
Gebelik öncesi dönemde cinsel sorun yaşama durumu			
Evet	20 (13,3)	104,00±24,08	t**:-3,037
Hayır	130 (86,7)	118,74±19,58	p:0,003
Gebelikte cinsel sorun yaşama durumu			
Evet	24 (16,0)	115,37±20,65	t**:-0,361
Hayır	126 (84,0)	117,04±20,85	p:0,719
Riskli gebelik tanısı alma durumu			
Evet	23 (15,3)	115,78±15,45	t**:-0,250
Hayır	127 (84,7)	116,96±21,63	p:0,803
Gebelikte cinsel ilişki sırasında rahatsızlık hissedilen dönem			
Hiç sorun yaşamadım ^a	58 (38,7)	119,51±19,32	
1-3 ay (1. trimester) ^b	33 (22,0)	116,18±17,05	F*:5,257
4-6 ay (2. trimester) ^c	12 (8,0)	108,75±24,33	p:0,001
7-9 ay (3. trimester) ^d	34 (22,6)	123,35±20,09	b>c, d>c
Gebelik boyunca ^e	13 (8,7)	96,30±21,76	
Gebelikte cinsel istek düzeyi			
Hiç yok ^a	20 (13,3)	107,75±24,04	F*:3,690
Az ^b	41 (27,4)	113,21±18,98	p:0,013
Orta ^c	72 (48,0)	118,68±19,38	d>a, d>b,
Fazla ^d	17 (11,3)	127,94±21,96	d>c
Gebelikte cinsel ilişki sıklığı			
Hiç ^a	34 (22,6)	102,55±23,55	F*:9,719
Ayda bir kez ^b	27 (18,0)	116,25±17,72	p:0,001
On beş günde bir kez ^c	52 (34,7)	119,50±17,49	d>a, d>b,
Haftada 1-2 kez ^d	37 (24,7)	126,40±17,84	d>c
Trimester			
1. Trimester	26 (17,3)	116,92±20,39	F*:2,883
2. Trimester	52 (34,7)	123,71±20,64	p:0,059
3. Trimester	72 (48,0)	110,64±23,78	

* One way Anova Testi kullanılmıştır.

** Independent sample t Testi kullanılmıştır.

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma

Tablo 4. Gebelerin gebelikte cinselliğe karşı tutum ölçeği ve alt boyutları, gebelik sürecinde cinsel ilişki ile ilgili risk algısı ve gebelikte cinsel yaşantının etkilenme durumu puan ortalamalarının dağılımı (n=150)

Özellikler	Ort. ± SS	Ortanca (Min-Max)
Gebelikte Cinselliğe Karşı Tutum Ölçeği	116,78±20,76	115 (39-170)
Alt Boyut 1: Gebelikte Cinsel Birleşmeye Yönelik Kaygı	30,60±8,15	31 (9-45)
Alt Boyut 2: Gebelikte Cinselliğe Yönelik İnançlar ve Değerler	40,53±7,41	41 (10-100)
Alt Boyut 3: Gebelikte Cinselliği Onaylama	45,64±9,71	45 (19-71)
Gebelik sürecinde cinsel ilişki ile ilgili risk algısı puanı	5,90±2,13	5 (0-10)
Gebelikte cinsel yaşantının etkilenme durumu puanı	4,76±2,98	5 (0-10)

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, Min: Minimum, Max: Maksimum.

Tablo 5'te belirtildiği üzere gebelikte cinselliğe karşı tutum ölçeği puan ortalaması ile gebelik sürecinde cinsel ilişki risk algısı puan ortalaması arasında negatif yönde orta kuvvette anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-0,416$; $p=0,006$). Gebelerin cinsel ilişkiye yönelik risk algıları arttıkça; cinselliğe yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğu bulunmuştur. Gebelikte cinselliğe karşı tutum ölçeği puan ortalaması ile gebelikte cinsel yaşantıya yönelik etkilenme puan ortalaması arasında negatif yönde düşük kuvvette anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu

görülmektedir ($r=-0,187$; $p=0,029$). Gebelerin cinsel yaşantıya yönelik etkilenme durumları arttıkça; cinselliğe yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğu gösterilmiştir. Çalışmamızda gebelikte cinselliğe karşı tutum ölçeği puan ortalaması ile evlilik süresi ortalaması arasında negatif yönde düşük kuvvette anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-0,226$; $p=0,005$). Gebelerin evli oldukları süre arttıkça; cinselliğe yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğu bulunmuştur. Tüm bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 5. Kadınların gebelikte cinselliğe karşı tutum ölçeğinden elde edilen puan ortalamaları ile gebelikteki cinsel ilişki risk algı puanları, gebelikte cinsel yaşantıya yönelik etkilenme puanları ve evlilik süresi ortalamaları arasındaki ilişki (n=150)

	Gebelik sürecinde cinsel ilişki risk algı puanı	Gebelikte cinsel yaşantıya yönelik etkilenme puanı	Evlilik süresi (ay)
Gebelikte cinselliğe karşı tutum ölçeği puan ortalaması	r*: -0,416 p: 0,006	r*: -0,187 p: 0,029	r*: -0,226 p: 0,005

*Pearson Korelasyon Analizi

4. Tartışma

Gebelik, kadın ve eşi için hayatlarında aile olmaya geçişi sağlayan önemli bir yere sahiptir. Birçok değişikliğin ve duyguların yaşandığı biyo-psiko-sosyal faktörlerden etkilenen gebelik, bu süreçte çiftlerin cinsel davranışlarını da büyük ölçüde etkilemektedir (7). Çalışmamızda eğitim düzeyi yüksek olan gebelerin, gebelikte cinselliğe karşı tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Geniş popülasyonlu yapılan bir çalışmada ($n=624$) düşük eğitim düzeyi olan gebelerin cinsel işlev ve fonksiyonu ile ilgili sorunların daha sıklıkla yaşandığı sonucuna varılmıştır (17). Banaei ve ark.'nın (2019) doğum sonrası dönemde yapmış oldukları çalışmada, eğitim düzeyi yüksek kadınlarda cinsel işlev ile ilgili sıkıntılarının daha düşük olduğu belirlenmiştir (18).

Ülkemizde yapılan bir çalışmada; gebe kadınların ve eşlerinin eğitim düzeyleri arttıkça gebelikte cinselliğe karşı tutumlarının olumlu yönde artış gösterdiği, özellikle de üniversite eğitiminin belirleyici olduğu saptanmıştır (16). Bu sonuçlar çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Bu çalışmaya katılan gebe kadınların çoğunluğunun da üniversite mezunu oldukları dikkati çekmektedir. Sosyodemografik etkenlerden eğitim düzeyinin, gebelik döneminde cinsellikle ilgili bilgi ve görüşleri (cinsel ilişkiyi güvenli bulma, cinsel ilişkiden korkma, cinsel yaşama ilişkin bilgi alma, libido ihtiyacı duyma) olumlu yönde etkileyebilir ve cinsel yaşamın olumlu yönde sürdürülmesine katkı sağlanabilir. Bu nedenle sağlık profesyonellerinin özellikle hemşire ve ebelerin rehberliği ile çiftlerin gebelikteki fiziksel, sosyal ve seksüel açıdan değişen yeni durumlarla uyum sağlamalarına yardımcı olabilecekleri düşünülmektedir.

Gebelikte cinsel tutum ve davranışları etkileyen diğer bir sosyodemografik faktör de yaşanan yerdir (19, 20). Çalışmamızda da il/şehir merkezinde yaşayan gebelerin köy/ilçede yaşayan gebelere göre cinselliğe karşı tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Öztürk Altınayak ve ark.'nın (2024) yapmış olduğu bir çalışmada çalışmamıza benzer şekilde ilde yaşayan gebelerin ilçe ve köyde yaşayan gebelere göre cinselliğe yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir (21). Bilen Sadi ve Aksu'nun (2016) yapmış olduğu çalışmada ise yaşanan yerin cinselliği etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır (19). Ayrıca Koyun'un (2012) çalışmasında da sosyodemografik özelliklerin cinsel fonksiyonlar üzerinde etkili olmadığı görülmektedir (10). Bu sonuçlar sosyodemografik faktörlerin gebelik dönemindeki cinsel tutumu farklı şekillerde etkileyebileceğini göstermektedir. Cinselliğe bakış açısını

etkileyen birçok faktörün olması ve bireyselliği nedeniyle bizim çalışmamızda yaşanan yerin cinselliğe karşı tutumu etkilediği düşünülmektedir. Sağlık profesyonelleri tarafından gebelik sürecinde kadınların ihtiyaçlarının belirlenip cinsel sağlık konusunda desteklenmesi önerilmektedir.

Çalışmamızda gebelerin ortalama evlilik sürelerinin $59,49 \pm 56,56$ ay olarak belirlendiği, evli oldukları süre arttıkça gebelerin cinselliğe yönelik tutumlarının olumsuz yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Yapılan bir çalışmada evlilik süresi 1-5 yıl olanların daha uzun olanlara göre gebelikte cinselliğe karşı tutumunun daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır (22). Geniş popülasyona sahip diğer bir çalışmada ise, evlilik süresi arttıkça cinsellikle ilgili sıkıntılarda artış olduğu belirlenmiştir (23). Evlilik süresinin uzamasının çiftlerde gebelikte cinsellikten uzaklaşmaya neden olduğu ve çiftleri olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Kadınların, gebelik sürecinde gebeliğe uyumlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için bu süreçteki bilgi gereksinimlerini karşılamaları önemlidir. Bu çalışmada, gebelerin en yüksek oranla (%72) cinsellik konusundaki temel bilgiyi doktor tarafından aldıkları belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde, bizim çalışmamıza benzer olarak gebelerin gebelikte cinsel yaşam ile ilgili bilgiyi en yüksek oranla (%50) doktordan aldıkları belirlenmiştir (19). Çiftlerin gebelikte cinsel yaşamla ilgili doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmasının sağlık çalışanlarının en önemli rollerinden biri olduğu düşünülmektedir. Çünkü gebelikte cinsel yaşamla ilgili bir sağlık profesyonelinden bilgi almayan çiftlerin cinsel ilişki sayısı azalmakta ve cinsel yaşamla ilgili yanlış düşüncelere sahip olduğu görülmektedir (19, 24). Çiftlerin gebelikte cinsel ilişkinin bebeğe zarar vereceğini düşünmeleri ve cinsel ilişkiden korkmaları gebelikte cinsellikle ilgili doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmaları için konunun uzmanlarından destek ve danışmanlık almalarının önemli olduğu vurgulanmaktadır (8). Bu sonuçlar doğrultusunda gebelik sürecinde cinselliğin, sağlık bakımının önemli bir parçası olduğunun tüm sağlık profesyonelleri tarafından kabul edilmesinin önemli olabileceği değerlendirilmiştir.

Ankara ilinde çalışmaya katılan gebelerin büyük oranda gebelik öncesi dönemde düzenli olarak haftada 1 veya 2 kez eşleriyle cinsel ilişki yaşadıkları saptanmıştır. Gebelik dönemlerinde ise gebelerin %73,3'ünün haftada 1 veya 2 kez eşleriyle cinsel ilişki yaşama isteklerinin olduğu ancak %22,7'sinin gebelik döneminde eşleriyle hiç cinsel birliktelik yaşamadıkları, ayrıca yalnızca 24,7'sinin haftada 1 veya 2 kez cinsel ilişki yaşadıkları belirlenmiştir. Bu bulgular bize gebelikte cinsel ilişki sıklığının gebelik öncesi döneme göre azaldığını göstermektedir. Bu konuda literatürde de benzer sonuçlar olduğu görülmektedir (13, 23, 25). Topatan ve Koç (2020)'ün 310 gebe ile gerçekleştirdiği çalışmada gebelerin %83,2'sinin gebelik süresince cinsel ilişki sıklığının azaldığı ifade edilmiştir (23). Koyun'un (2012) yaptığı çalışmada ise gebelerin %65'inin cinsel ilişki sıklığının gebelik öncesi döneme kıyasla azaldığını göstermiştir (10). İran'da 115 gebe kadın ile yapılan başka bir çalışmada da gebelikte cinsel ilişki sıklığında azalma olduğu sonucuna ulaşılmıştır (25). Bu bulgunun çalışma sonuçlarımızdan olan gebelerin risk algıları ile gebelikten etkilenme algıları arttıkça cinselliğe yönelik tutumlarının olumsuz etkileneceğinden veya 1. ve 3. trimesterde yaşanan rahatsızlıklardan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle 1. ve 3. trimesterde olan gebelere sağlık profesyonelleri tarafından daha destekleyici bakım ve gebelerin risk ile etkilenme algılarını azaltmaya yönelik eğitim desteğinin karşılanması gerekmektedir.

Çalışmamızda cinsel ilişkiye yönelik risk algıları yüksek olan gebelerin, cinselliğe yönelik tutumlarının olumsuz olduğu saptanmıştır. Çalışma sonucumuza benzer olarak Taylandlı kadınlarla yapılan bir çalışmada gebelikte cinsel ilişkide bulunmanın özellikle fetüse yönelik risk oluşturduğu algısından

dolayı gebelikte cinsel ilişkide bulunmaktan kaçındıkları sonucuna ulaşılmıştır (26). Yapılan diğer bir çalışmada ise; gebelerin bebeğe risk oluşturduğu düşüncesi, vajinal kanama, enfeksiyon oluşturma korkusu gibi endişeler nedeniyle gebelikte cinsel ilişkiye bakışlarının olumsuz yönde olduğu görülmektedir (27). Ülkemizde yapılan çalışmalarda da kadınların %42,9'u gebelikte cinsel ilişkiyi güvenli bulmadıklarını, %51,4'ü gebelik boyunca cinsel ilişkiden korktuğunu ifade etmiştir (19). Cinsel ilişkiyi riskli bulmayan gebelerin cinselliğe yönelik tutumları diğer gebelere göre daha olumludur (26). Gebelikte çiftlerin cinselliğe ilişkin risk algıları cinselliğe yönelik tutumlarını etkilemektedir (28). Literatür bulguları çalışmamıza paralellik göstermektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda; gebelikte cinsel yaşantıya yönelik risk algısı ve yaşanan korku arttıkça cinselliğe karşı olumlu tutumların azaldığı kanısına varılabilir.

Gebelik döneminde cinsellikle ilgili bazı sorunlar yaşanabilmektedir. Literatürde gebelikte genellikle cinsel ilişki sırasında rahatsızlık hissi, libido kaybı, fetal kayıp korkusu ile ilişki sıklığındaki azalma yaşanabildiği vurgulanmıştır (17, 24, 29). Çalışmamızda gebelerin %16,0'ının cinsel sorun yaşadığı; gebelik süresince cinsel ilişki sırasında hiç sorun yaşamayan gebelerin sorun yaşayanlara göre cinselliğe yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çalışmaya katılan gebelerin, gebeliğin 1. ve 3. trimesterinde cinsel ilişki sırasında daha fazla rahatsızlık hissettikleri, 2. trimesterde ise kısmen yaşanan rahatsızlıkların azaldığı belirlenmiştir. Gebelik döneminde cinsellikle ilgili yaşanan sorunlar trimesterlere göre değişkenlik gösterebilmektedir (20, 30, 31). Çalışmamızda gebelerin cinselliğe yönelik puan ortalamalarının 1. Trimester ($116,92 \pm 20,39$) ve 3. Trimesterde ($110,64 \pm 23,78$) daha düşük, 2. Trimesterde ($123,71 \pm 20,64$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum gebelerin cinselliğe yönelik tutumlarının ikinci trimesterde birinci ve üçüncü trimesterlere göre daha olumlu olduğunu göstermektedir. Ancak sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bulgumuza benzer şekilde, yapılan bir çalışmada gebelikte cinselliğe yönelik tutumun ikinci trimesterde diğer trimesterlere göre daha olumlu olduğu ancak istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (22). Yapılan diğer çalışmalarda da gebe kadınların cinsel olarak en rahat oldukları dönemin 2. trimester olduğu sonucuna ulaşılmıştır (17, 27, 30).

4.1. Sınırlılıklar

Araştırmamızın sınırlılıklarına baktığımızda; araştırma küçük bir gebe kadın grubu üzerinde yapılmış olup; veriler tek bir merkezden toplanmıştır. Birçok merkezden büyük bir gebe grubuyla yapılacak araştırmalara gereksinim vardır. Ayrıca çalışmamızda sadece gebelerin gebelikte cinselliğe karşı tutumları değerlendirilmiştir. Çiftlere yönelik değerlendirme yapılmamıştır.

5. Sonuç ve Öneriler

Cinsellik, gebe kadının yaşantısında doğal bir gereksinim olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada; cinselliğe yönelik tutumların gebenin eğitim düzeyi, gebelikte cinsel yaşam ile ilgili bilgi alma durumu, gebenin hangi trimester dönemi içerisinde olduğu, çiftlerin gebelik öncesi cinsel ilişki sıklığı ve çiftlerin evlilik süresi gibi bazı faktörlerden etkilenebileceği belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmada gebelerin cinselliğe yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu; fakat cinsel ilişkiye yönelik risk algılarının arttıkça, cinselliğe yönelik tutumlarının da olumsuz yönde olduğu saptanmıştır.

Cinselliğin toplumda bir tabu olarak görüldüğü, yaşamın bazı dönemlerinde de bireyler tarafından göz ardı edildiği bilinmektedir. Kadının yaşantısı içerisinde gebelik dönemi de önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde cinsellik gibi bazı konular veya gereksinimler, gebelik dönemindeki yaşanabilecek olan cinselliğin kadınlar tarafından riskli görülmesi sebebiyle göz ardı edildiği görülmektedir. Bu nedenle, sağlık profesyonelleri her bir gebeyi prenatal dönemde bireysel olarak değerlendirmelidir.

Sağlık profesyonellerinin gebelikte cinsellikle ilgili sorunların yaşanabileceği konusunda farkındalık oluşturmaları, cinsellik konusunu konuşmak için destekleyici rol alması ve sorunlara odaklı bakım vermesi gerekmektedir. Gebenin ihtiyaç duyduğu konularda gerekli bilginin verildiği, prenatal eğitimlerde cinsellik gibi çiftler için önemli olan konuların ele alındığı ve cinsel yaşama yönelik tutum ve davranışların belirlendiği benzer çalışmaların yapılması önerilmektedir.

6. Alana Katkı

Sağlık profesyonellerinin prenatal dönemdeki gebelerin cinselliğe yönelik tutumlarını bilerek, her bir gebenin cinsellik ihtiyacını sorgulaması ve bu konuya yönelik eğitimler planlaması için rehber niteliği taşımaktadır.

Teşekkürler

Bu araştırmaya gönüllü olarak katılan tüm gebelere katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması yoktur.

Yazarlık Katkısı

Fikir/Kavram: GK, GG, ENE, GNYK, KEK; Tasarım: GK, GG, ENE, BBP, GNYK, KEK; Denetleme: GK, GG, ENE, BBP, GNYK, KEK; Veri Toplama ve/veya İşleme: GK, GG, ENE, BBP, GNYK, KEK; Analiz/Yorum: GK, GG, ENE, BBP, KEK; Literatür Taraması: GK, GG, ENE, BBP, GNYK, KEK; Makale Yazımı: GK, GG, ENE, BBP, GNYK, KEK; Eleştirel İnceleme: GK, GG, ENE, BBP, GNYK, KEK.

Finansal Destek

Araştırma için bütçe desteği alınmamıştır.

Kaynaklar

1. World Health Organization. Developing sexual health programmes. 2010. [cited 2023 Agu 2]. Available from <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-RHR-HRP-10.22>
2. Keçe C. Boşalma orgazm ve cinsel doyum. 9.baskı. Ankara: Pusula Yayınevi; 2020. 13 p.
3. Beyazıt F, Pek E, Şahin B. Gebelik ve doğum sonrasında cinsel işlevlerde gözlenen değişiklikler: önyargı mı yoksa gerçek mi?. Klinik Psikiyatri. 2018; 21:397-40. DOI: 10.5505/kpd.2018.73644.
4. Bozdemir N, Özcan S. Cinsellik ve cinsel sağlığa genel bakış. Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care. 2011; 5:37-46.
5. García-Duarte S, Nieves-Soriano BJ, Fischer-Suárez N, Castro-Luna G, Parrón-Carreño T, & Aguilera-Manrique G. Quality of sexuality during pregnancy, we must do something—Survey study. International Journal of Environmental Research and Public Health. 2023; 20(2), 965.
6. Arıca SG, Alkan S, Bali S, Mansuroğlu E, Özer C. Gebeliğin cinsel yaşam üzerindeki etkileri. The Journal of Turkish Family Physician. 2011;2(3):19-24.
7. Keçe C. Kadının cinsel yaşamı. 1.baskı Ankara: Pusula Yayınevi; 2020. 104-5 p.
8. Uncu Y. Gebelik ve cinsel yaşam. Turk Klin J Fam Med-Special Topics. 2014; 5:134-7.
9. Karakuş A, Yanikkerem E. Gebelikte cinselliği etkileyen faktörler. Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi. 2015;2(3):91-112. DOI: 10.17371/UHD.2015310845.
10. Koyun A. Gebelikte cinsel fonksiyonların değerlendirilmesi. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2012;3(3):170-5.
11. Değerli Kodaz N. Gebelikte cinsel yaşam kalitesi ve ilişkili faktörler. [master's thesis], [İstanbul]: İstanbul Üniversitesi; 2019. 3-8 p.
12. Moscrop A. Can sex during pregnancy cause a miscarriage? a concise history of not knowing. Br J Gen Pract. 2012;62(597):308-10. DOI: 10.3399/bjgp12X636164.

13. Tokman E, Karaçam Yılmaz ZD. Trimesterden trimestere: gebelikte değişen cinsel işlevleri anlamak. KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2023;4(3):174-84.
14. Çorbacıoğlu Esmer A, Akça A, Akbayır O, Çilesiz Göksedef BP, Bakır VL. Female sexual function and associated factors during pregnancy. J Obstet Gynaecol Res. 2013;39(6): 1165-72. DOI: 10.1111/jog.12048.
15. Bilge Ç, Mecdi Kaydırak M, Öner Ö, Balkaya NA. Gebelikte cinsel işlev ve cinsel memnuniyetin değerlendirilmesi. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi. 2021;9(2):684-693. DOI: 10.33715/inonusaglik.820979.
16. Sezer NY, Şentürk Erenel A. Development of an attitude scale toward sexuality during pregnancy. J Sex Marital Ther. 2021;47(5):492-507. DOI: 10.1080/0092623X.2021.1911892.
17. Fuchs A, Czech I, Sikora J, Fuchs P, Lorek M, Skrzypulec Plinta V, et al. Sexual functioning in pregnant women. Int J Environ Res Public Health. 2019;16(21):4216. DOI:10.3390/ijerph16214216.
18. Banaei M, Alidost F, Ghasemi E, Dashti S. A comparison of sexual function in primiparaus and multiparous women. J Obstet Gynaecol. 2019;40(3):411-18. DOI: 10.1080/01443615.2019.1640191.
19. Bilen Sadi Z, Aksu H. Gebelikte Eşlerin cinsel yaşamı ve etkileyen etmenlerin incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2016;19(2):128-38.
20. Kracun I, Tul N, Blickstein I, Velikonja VG. Quantitative and qualitative assessment of maternal sexuality during pregnancy. JPM. 2019;47(3):335-40. DOI: 10.1515/jpm-2018-0206.
21. Öztürk Altınayak, S., Hür, S., Yurtçiçek Eren, S., Arslan, B., vd. (2024). Gebelerin Cinselliğe Olan Tutumlarının Değerlendirilmesi. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 10(3), 138-149.
22. Güney E, Bal Z. Gebelerin cinsel yaşam ve cinselliğe karşı tutumlarının değerlendirilmesi. Androloji Bülteni. 2023; 25:18-26. DOI: 10.24898/tandro.2023.27167.
23. Topatan S, Koç E. Gebelik döneminde yaşanan kadın cinsel sıkıntı durumu ve ilişkili faktörler. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi. 2020;34(1):13-9.
24. Aksoy A, Vefikuluçay Yılmaz D, Yılmaz M. Gebelikte cinsel yaşantıyı neler etkiler? Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2019;3(1):45-53.
25. Torkestani F, Hadavand SH, Khodashenase Z, Besharat S, Davati A, Karimi Z, Zafarghandi N. Frequency and perception of sexual activity during pregnancy in Iranian couples. Int J Fertil Steril. 2012;6(2):107-10.
26. Kerदारunsuksri A, Manusirivithaya S. Attitudes and sexual function in Thai pregnant women. J Med Assoc Thai. 2010;93(3):265-71.
27. Glazka I, Drosdrol-Cop A, Naworska B, Czajkowska M, Skrzypulec-Plinta V. Changes in the sexual function during pregnancy. J Sex Med. 2015;12(2):445-54. DOI: 10.1111/jsm.12747.
28. Kim MJ. Influence of pregnant couples' attitudes towards sex during pregnancy on sexual function. Korean J Women Health Nurs. 2020;26(2):161-70. DOI: 10.4069/kjwhn.2020.06.18.1.
29. Mobasher A, Ismail SI, Habib D, Abu-Taleb D, Saleh S, Abbas AM. The effect of pregnancy on female sexual function: a cross-sectional study. J Curr Med Res Pract. 2019; 4:170-3. DOI: 10.4103/JCMRP.JCMRP_83_17.
30. Uçtu AK, Bekmezci H, Özerdoğan N. Gebelikte cinsellik. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2017;6(3):171-5.
31. Khalesi ZB, Bokaie M, Attari SM. Effect of pregnancy on sexual function of couples. Afr Health Sci. 2018;18(2):227-34. DOI: 10.4314/ahs.v18i2.5.